

THEOLOGIA BIBLICA

Herczeg Pál*

A keresztségről az 1Pt 3,18–22 és 4,6 alapján**

Az 1Pt 3,18–24 perikópa rengeteg gondot okozott és okoz ma is az exegetáknak. Ez a rövid szövegrész olyan témát érint, amely kijelentésében egyedi az Újszövetségben, tartalmában pedig rengeteg vallástörténeti, ószövetségi és intertestamentális vonatkozású gondolatot érint, és mindezek mellett még a kezdődő dogmafejlődés is fontos szerepet kap értelmezésében. Az értelmezési gondok illusztrálására csupán két véleményt idézek. Luther Márton „homályos kijelentés”-nek nevezi a perikópát, Norbert Brox pedig így fogalmaz:

„Ha [az *Így ment el a börtönben levő lelkekhez is* mondatot – 3,19] nem azonosítjuk a későbbi Hadész-úttal és a pokolra szállás képzetével, ha tehát még nem tudjuk, hogy Krisztus az ő halála és feltámadása után vagy közben hova, kihez és milyen céllal ment, akkor jórészt tisztázatlan marad, hogy kik a πνεύματα (lelkek), mi a φυλακή (fogság, börtön), és mit is jelent a κηρύσσειν (hirdetni). Egyértelmű egyedül az a mitikus elképzelés, hogy Krisztus, aki halála által eltávozott e világnak színteréről, egy [bizonyos] helyre szállt alá.”¹

* Dr. Herczeg Pál professzor (1939–2017) a Budapesti Református Teológiai Akadémián szerzett lelkészi oklevelet (1957–1962). Segédlelkési szolgálata után Lábatlan település református gyülekezetének volt lelképásztora 24 éven keresztül. Doktori címet 1982-ben szerzett a *Krisztológiai irányzatok a páli levelekben* témájú értekezésével. 1985-től a budapesti teológiai akadémia bibliai teológiai és vallástörténeti tanszékén, de emellett a komáromi Kálvin János Teológiai Akadémián, illetve a Selye János Egyetem Pedagógiai Karán is oktatott (1997–2006). Szakmai érdeklődése az exegézisre, a kortörténetre, a páli levelek krisztológiájára, a krisztológia és az ekklesiológia összefüggésére irányult, és rá jellemző kritikus szemlélettel alakította ki teológiai nézetét.

** Az itt közölt írás annak az előadásnak szerkesztett változata, amelyet dr. Herczeg Pál, a budapesti Károli Gáspár Egyetem Hittudományi Karának emeritus professzora a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Tiszteletbeli Professzora cím átvétele után mondott el 2015. okt. 14-én a Felekezeti teológia, egyetemes tudomány. Ünnepi szimpózium a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet épületének 120. évfordulója alkalmából elnevezésű rendezvény keretében.

¹ Brox, Norbert: *Der erste Petrusbrief*. Evangelisch-katolischer Kommentar zum Neuen Testament XXI. 3., durchgesehene Auflage. Benziger Verlag, Zürich–Braunschweig, Neukirchener Verlag, Neukirhen-Vluyn 1979, 170.

Ez tehát az egyik gondunk: mennyiben ad legitim magyarázatot a párhuzamok és későbbi értelmezések figyelembevétele?

Számomra azonban még van egy megoldandó, bár jórészt megoldhatatlan gond, hogy tudniillik Péter első levele milyen újszövetségi kontextusba helyezhető el igazán? Bevezetéstaniilag elfogadott az a nézet, hogy ennek a levélnek a páli teológiával van kapcsolata közvetlenül, számunkra ismeretlen módon vagy pedig Szilvánusz személyén keresztül. Az viszont már nem bevezetéstani gond, de fontos észrevétel, hogy mind az egyik legelsőnek tekintett keresztyén hitvallással, az 1Kor 15,1 skk.-vel, mind a Róm 6-tal, mind pedig a Kol 2-vel mutat egyezőséget abban, hogy kiindulópontként használja Jézus Krisztus földi útjának utolsó lépéseit: halálát, eltemetését és feltámadását, mégpedig nemcsak történeti eseményként, hanem *előképként*, sorszaronosságként követőire, az egyházra nézve. Ezért amikor a kutatók felvetik, hogy a perikópa nyelvezete olyan, mintha exkurzusokkal kibővített élő beszéd, „keresztelési beszéd” volna, arra is utalnak, hogy nem irodalmilag egységesen stilizált szöveg áll előttünk. Ezt egyébként a kéziratok is mutatják a variációikkal.

Mindezekkel azt az észrevételt kívántam bevezetni, hogy mind a perikópa mind az 1Pt kontextusa egyaránt fontos hatásokat, aspektusokat kapott az alakuló, sőt már szenvedő egyház sorsa és dogmafejlődése felől, és ezek kikerülhetlenek a szöveg értelmezése rendjén.

Az 1Pt kontextusa

Ha a vizsgált szövegrészletet nem is tekinthetjük minden további nélkül *keresztelési beszédnek*, de a levélnek mégis ez az egyik nagyon hangsúlyos üzenete: *eligazítani* a kereszteléssel az új egzisztenciát, új szituációt és sorsot nyert keresztyéneket. Ennek pedig az a módja, hogy ami egykor Jézus Krisztussal történt, vagyis az, hogy ő szenvedett, meghalt, eltemették és feltámadt, az nemcsak történelmi emlék, nem is csak példa, még csak nem is pusztán a vizsgálás forrása, hanem szinte prognózis és sorsközösség azokra nézve, akik őt követik.

Ahol a történeti könyvek anyagában a keresztségről van szó, döntő szempont a történeti Jézus Krisztushoz és az alakuló egyházhoz való tartozás: fel kell ismerni, meg kell vallani, követni kell őt, és be kell integrálódni az alakuló közösségbe. A páli levelekben a tanítás a Krisztussal és a Krisztus testével, az egyházzal megvalósuló koinónia különböző aspektusai szerint formálódik.

Az 1Pt szerzője a diaszpórában élő és szenvedő egyház helyzetét tartja szem előtt. Vagyis úgy fogalmaz, hogy a keresztelésnek már történeti kontextusában élő (ebben a kontextusban van *őstörténet*, exodus, Krisztus-esemény és egyháztörténet) egyház tagjainak helyzetére tekint. Ugyanis a perikópa olyan történeti, világtörténeti és vallástörténeti horizontba ágyazódik, amely egyedülálló az Újszövetségben. Összeköti a Krisztus-eseményt az 1Móz-ben említett bukott angyalok sorsával, illetve mindazzal, amit az apokrif iratok mondanak el később

ezeknek sorsáról, illetve értelmezik tovább azt. Felbukkan a halottak sorsáról, a *Seóhól* szóló ószövetségi elgondolás, amelyet itt a már említett *φυλακή* jelez. Ezt a fogalmat némely helyen a *ἄδης* fejezi ki, mint például az ApCsel-ben (ld. 2,27.31). Ez pedig nyilvánvalóan hellenista analógiát is jelent. Mindezeknek lehetséges tisztázása feltétlenül fontos a későbbiekben, a „jó lelkiismeret”, a „kézés” vagy a „képmás” értelmezésében, éspedig olyan és egészen súlyos következménnyel, hogy a magyarázók a *βάπτισμα* szót sem *per definitionem* értelmezik keresztségnek, hanem a fordításban és az értelmezésben is a „keresztség vizének”².

Az is említésre méltó, hogy a vallástörténeti párhuzamok és az apokrif iratok szemlélete szerint a bukott angyalok démonokként élnek és hatnak tovább, vagy éppen mint „hatalmakként”. Ezért olvassuk majd a perikópa folytatásában: *alávettetnek neki* [Krisztusnak] *angyalok, hatalmasságok és erők* (*ὑποταγέντων αὐτῷ ἃ γγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων* – 3,22). A perikópa tehát kódolva tartalmazza Jézus Krisztus győzelmét a hatalmak szférája felett, éspedig nemcsak „visszamenőleg”, hanem a jelenben és a jövőben is.

Külön gond még a 4,6 tartalmának értelmezése. Kik az itt említett halottak? Netán mindenki, aki Krisztus előtt halt meg? És mit jelent az evangélium hirdetése? Ítéletet vagy kegyelmes lehetőséget? E gond érzékeltetése végett még egyszer visszatérek a perikópa és részben a levél *stílusára*. Norbert Brox először arról szól, hogy a szövegrészletnek mintha eredendően ritmikus fogalmazása lenne,³ ugyanis mondatai nyelvileg nem simák és egységesek. Majd P. Schmidtre hivatkozva azt írja a perikópa tartalmáról, hogy a szerző a már adott anyagból építkezik, és

„[...] meglegszik azzal, hogy csupán néhány vezérszóval [Stichwort] vázoljon fel, illetve kommentáljon egy egész krisztológiai horizontot, amelyet azonban a maga rövidítése által érthetlenné tett a mai olvasó számára.”⁴

Végül pedig azon véleményének ad hangot, hogy a mai olvasó már sem vesződéssel, sem a vallástörténeti ismeretek kerülő útján nem képes bizonyossággal megfejteni „ezt a formailag lerövidített nyelvet”.⁵ Mindezek ellenére Norbert Brox is hosszasan értelmez, és azért a végeredmény mégsem ilyen sötét és bizonytalan.

² Norbert Brox így fordítja a 21. vers elejét: Das (wasser) rettet auch euch jetzt im Gegenbild als Taufe... – „Az (a víz) ment meg most titeket is képmásként mint keresztség...” Brox, Norbert: *i. m.* 163. Eduard Schweizernél pedig a „durchs Wasser (hindurch)“, majd pedig a „durch die Kraft des in der Taufe“ követi ezt az analógiát. Schweizer, Eduard: *Der erste Petrusbrief*. Züricher Bibelkommentare, NT 15. NT 15. 4., vollst. neubearb. Aulf. Theologischer Verlag Zürich, Zürich 1998, 1972, 71., 75–76.

³ Brox, Norbert: *i. m.* 165.

⁴ Uo. 174. ld. még 179.

⁵ Uo. 181.

A perikópa

A perikópának két súlypontja van: először Jézus Krisztus alászállásáról szól, amely nem a keresztséghez kapcsolódik, majd pedig Noé bárkájának megmentő funkcióját és a keresztség szintén megmentő funkcióját hasonlítja össze. Az előbbi nélkül az utóbbi sem kerülne szóba, és azt nem is lehetne értelmezni.

A pokolra szállás

Nézzük meg tehát, mit mond a perikópa a *pokolra szállásról*? Először a történeti Jézus történeti üdvtettére hivatkozik: *Krisztus is szenvedett egyszer a bűnökért, az Igaz a nem igazakért, hogy Istenhez vezessen minket* (3,18a). Ez a keresztyén kérgüma ismert, hagyományos megfogalmazása, és a folytatása is ilyen: *halálra adott test szerint* (θανατωθεὶς μὲν σαρκί. – 3,18b). Az utolsó szóval kapcsolatban Eduard Schweizer arra hívja fel a figyelmünket, hogy a görög σάρξ (test) szó év prepozíció nélkül áll a szövegben. Az év prepozícióval ez volna jelentése: *testben, testtel*, tehát nyelvtani alakja előljárószó nélküli dativus. (A magyar fordításban ez áll: *test szerint*, amelynek a κατὰ σάρκα prepozíciós szerkezet felel meg.) Ugyanez vonatkozik a πνεῦμα szóra is. Schweizer magyarázata szerint ez nem azt jelenti, hogy a test mint anyag meghal, ami pedig lélek, az él. Hanem azt jelenti: meghalt az, ami az ember gyengesége, bűne, amibe Krisztus inkarnálódott, vagyis a test (!), és feltámadt az, ami Isten erejének, Lelkének bizonyossága, szinte gyümölcse (vö. 1Tím 3,16: „igaznak bizonyult lélekben”).⁶ Hasonlóan fogalmaz a Róm 8,2 is: *az élet lelkének törvénye megszabadított téged Krisztus Jézusban a bűn és a halál törvényétől*.

Csupán csak *lege artis* említem, hogy a kéziratokban nemcsak a „szenvedett” (ἐπαθεν), hanem a „meghalt” (ἠπέθανεν) igéket is olvashatjuk variációként, ugyanez pedig „fordított sorrendben” cserélődik a kéziratokban a 2,21-ben. Ez is utalás lehet arra, hogy a szöveg „ősforrása” eredetileg élő beszéd volt, ugyanis ezek a kifejezések könnyebben cserélődnek fel beszéd közben, írásban viszont már nehezebben.

Azt azonban már a thesszalonikai levelekből ismerjük, hogy a keresztyéneknek égető kérdése volt, hogy milyen sorsra jutnak azok, akik Krisztus előtt haltak meg. Más szóval: kikre érvényes a Krisztus-esemény, illetve itt kifejezetten Krisztus hatalma és annak ereje? Az 1Pt megírása idején már kialakult a Krisztus preegzisztenciájáról szóló hitvallás. Itt azonban nem tudjuk követni a perikópa írójának gondolatfűzését, csupán csak regisztrálni. A haláltól való szabadítás és az időben korlátozatlan hatalom megemlézése az apokrifokból ismert analógiát veti fel számára: a már meghaltaknak, sőt a már kárhozatot szenvedőknek sem feltétlenül befejezett a sorsa. Bizonyosság erre a görög kéziratok variációja: *év ű* (3,19; a revideált Károli-fordítás: „amelyben”, és ezt így is lehet fordítani: „akiben”). Ezért némely kézirat Énók (Ενωχ) nevét írta helyébe.

⁶ Schweizer, Eduard: *i. m.* 72–73.

Énók ősatya küldetését többszörösen is felidézik az apokrif iratok, legfőképpen a Énók 6–36 részei. A megbüntetett, megkötözött, bukott angyalokról szól még a Jub 5,6, az sBar 56,13 és az 1Q GenAp 2,1.16 is. Ők okozták az özönvizet, és ezért örök kárhozatra ítélve kerültek a Seólba. Ezek a bukott angyalok kérik Énókot, hogy járjon közben értük Istennél. Ő el is megy Istenhez, de azzal az üzenettel, ítélettel tér vissza, hogy számukra soha nem lesz kegyelem. Amiképpen Pál apostol is ír Ádám és Krisztus cselekedetének *analógiájáról*, illetve *különbözőségéről* (Róm 5,12–21), úgy szól most ez a perikópa Énók és Krisztus cselekedetének analógiájáról és különbségéről, viszont Énók nevének említése nélkül. Krisztus a börtönben (φυλακή) szenvedők közé ment „hirdetni” (κηρύσσω) az evangéliumot. (A κηρύσσω ekkor már az evangélium hirdetésének *terminus technicus*a). Ugyanerre utal a 4,6 is, ahol már az evangélium szóból képzett ige fejezi ki az örömmel hirdetést (εὐαγγελίζω; viszont még mindig eldönthetetlen, hogy az evangélium hirdetése itt ítéletet vagy pedig kegyelmet jelent, bár az utóbbi volna a logikus.)

Ha tehát perikópa szerzője abban a hittudatban élt, hogy Krisztus valóságosan átélte az emberi sorsot, vagyis élt és meghalt, akkor ugyanazon az úton kellett járnia, mint minden embernek: meg kellett járnia nemcsak az eltemetés processzusát, hanem a Seólba jutást is. (Hadd maradjunk a Seól fogalma mellett, ugyanis Hádésznek nincs relevanciája ebben az összefüggésben.) Miután azonban Krisztus hatalmából az következik, hogy győzelmet arat a halál felett is, ezért ennek a hatalomnak meg kellett nyilvánulnia mind személyes sorsában (vö. ApCsel 2,24 skk.: *lehetetlen volt, hogy a halál fogva tartsa őt...*), mind pedig azoknak sorsában, akik vele kapcsolatba kerültek. Érdekes azonban, hogy a perikópa nem szól arról, hogy ennek a „közbenjárásnak”, hirdetésnek a Krisztus halála és feltámadása közötti három nap alatt kellett megtörténnie, bár ezt nyilván nemcsak a dogmafejlődés tekinti logikusnak. Az a kijelentés azonban mégiscsak kifejezi azt, hogy Krisztus váltságművének nincsen időbeli korlátja, tehát azokra is érvényes visszamenőleg, akik a történeti váltságmű előtt haltak meg.

Ezen a ponton lehet és kell dogmatikusan gondolkoznunk. Krisztus váltságművének hatása visszanyúlik az ő inkarnációját megelőző időre is. (Az Ef 1,4–14 azt is kimondja, hogy maga az üdvterv is preegzisztens.) Az efézusiakhoz és a kolosséiakhoz írt levélben pedig a „hatalmak” legyőzéséről, diadalmenetben történő mutogatásáról olvashatunk, tehát nem véletlenül alakult úgy a perikópa üzenete, hogy Krisztus szabadulást hirdetett az elítélteknek. A további dogmatikus következmény pedig ez: az egyházatyáktól kezdve máig sok jelentős teológus gondol arra, hogy a *Credo* szerinti „pokolra szállás” tulajdonképpen már Jézus diadalmenetének első lépése (!).

Még azt is meg kell említenünk, hogy az özönvíz az 1Móz szerint sem csupán az „ítélet-végrehajtó”, hanem ugyanakkor „tisztító” eszköz is Isten kezében: megbünteti a bűnösöket és a bűnt, hogy Noéval egy új, tiszta korszak kezdődhessék. Így az özönvíz és Noé mellé könnyen asszociálható a keresztség ténye és jelentősége. Erről szól a perikópa másik hangsúlyos tanítása.

Norbert Brox külön exkurzust szentel kommentárjában a pokolra szállás témájának. Már a címe is jellemző: *Exkurzus: Az 1Pt 3,19. skk., illetve a 4,6 utó-története (Krisztus „pokolra szállása”).*⁷ Csupán néhány fontosabb megjegyzését említem röviden.

Tertullianus szól arról (*De anima* 55), hogy Krisztusnak, mint minden halottnak, az alvilágba kellett először mennie (*apud inferos*, illetve *in inferiora terrarum*). Irenaeus pedig azt mondja (*Adv. haer.* V. 31,2): Krisztusnak is be kellett tartania minden „halott törvényét”, a Hádészba kellett alászállnia, hogy azt elsőként hagyja el. Azt pedig, hogy az alászállás győzelmes szabadító tettet jelent, már Melito és Hippolytosz is említi.⁸

Brox ugyan nem említi, de a vallástörténetből sokféle jellegű és végkimenettelű „alászállást” ismerünk. Ilyen előzményekből ötvöződik azután a *Credo* jól ismert és vallott dogmája. A *Credo* szavaihoz hasonló kijelentés először az úgynevezett *Sirmiumi formulában* jelenik meg 359-ben: „meghalt, és alászállt az alvilágba” (εἰς τὰ κατὰθόγια κατέλθοντα). A „descendit ad inferna” megfogalmazás pedig 400 körül jelent meg Aquileia hitvallásában és a *Symbolum Romanumban*.

Meg kell azonban említenem, hogy az 1Pt számára megvolt az ószövetségi és intertestamentális kiindulópont is. A Hós 6,2-ben ezt olvashatjuk: *két nap múlva életre kelt, harmadnapra feltámaszt bennünket*. Péter beszédére már hivatkoztam, de felidézem újra: *lehetetlen volt, hogy a halál fogva tartsa őt* (ApCsel 2,24, amely hivatkozás a Zsolt 18,6–7-re). Korabeli zsidó nézet volt, hogy a halál bekövetkezése után a lélek még három napig marad a test mellett (vö. Lázár feltámasztása a 4. napon.)

A keresztség

Elég nagy kitérővel érkezünk el a *keresztség* kérdéséhez. A gondolatmenet onnan indult, hogy a „börtönben levő lelkek” voltak az özönvíz okozói, akik szabadulást reméltek, és hogy kérdéses minden olyan halott sorsa, akinek léte megpecsételtetett engedetlenségük és bűneik miatt. Tovább lépve pedig ez a kérdés merül fel: vajon Krisztus „alászállása” és az engedetlenekhez szóló „prédikálása” (evangéliumhirdetése?) milyen relevanciával bír a levél olvasói, illetve minden megkeresztelt számára? Ugyanis az 1Pt mégiscsak e kérdés körül forog: milyen reménysége és jövődjé van a diaszpórában élő és szenvedő Krisztuskövetőknek?

Az első üzenet így hangzik: Isten türelmesen váragozott akkor, és *adott menekülést* azoknak, akik nem voltak engedetlenek. A menekülés eszköze ugyan a bárka volt, de ugyanakkor – mindaddig, amíg a bárka elkészült (!) – a menekülés nyilvánvalóan Isten kegyelmes türelme és Noé engedelmissége által valósulhatott meg, az engedetlenek és lázadók pedig elvesztek. Ha ez így van, akkor az özönvízben nem csupán az ítélet végrehajtóját kell látni. Ugyanis az 1Móz sze-

⁷ Ld. Brox, Norbert: *i. m.* 182–189.

⁸ Uo. 184.

rint a bűnös nemzedék eltörlése után Isten szövetséget köt Noéval, az igaz és feddhetetlen emberrel, és ez az új kezdet lehetősége és ténye. Noé nem egy mítosz hőse, és nem az istenek közé felvett hérosz. Ő igaz és feddhetetlen ember, akivel Isten szövetségre lép.

A *kereszttség hatása* sem a mítoszok és misztériumvallások szerint képzelhető el: ...*nem a test szennyének lemosása* – jelenti ki perikópánk (3,21; itt talán nem kell túlértékelnünk, hogy a σάπξ szó áll a görög szövegben, gondoljunk csak a Róm 6,12.19 σάπξ és σῶμα variációira). A kijelentés üzenete pedig a következő: a kereszttség nem mágikus eszköz, amely az érintett személy személyiségét változtatja meg, hanem egy *esemény, processzus, szituáció, amelyben az érintett személy helyzete változik meg egzisztenciálisan*. (A személyiség megváltozását a misztériumvallások tanítják: a tisztulási és beavatási rítusokkal a beavatott már földi életében, de főleg a halál után az istenség részesévé válik, azaz megistenül.) Ezért jellemző a német fordítások szövege: a megmenekülés nem „víz által” (rev. Károli) vagy „vízen át” (1975-ös és 2014-es új fordítás) történik, hanem „vízen keresztül” – „durch das Wasser hindurch”.⁹ A német fordítás azért rokonszenves számomra, hogy nem magára a vízre helyezi a hangsúlyt, hanem arra az eseményre, amelyen keresztül mégis megtörtént a menekülés. Ugyanis Noé megmenekülésében nem az a fontos, hogy a víz hordozta a bárkát, vagy hogy a víz mit pusztított el, és mit tett lehetővé. A perikópának tehát ez a fontos tanulsága: Noé és családja, azaz nyolcan kaptak lehetőséget, egy „eszközt” Istentől a menekülésre. (A nyolc ember kevés, viszont a levél olvasói diaszpórában élnek.) A levél szerzője ehhez hasonlítja a kereszttséget. Ez Istentől adott eszköz és lehetőség, tehát a jelentősége és hatása nem eszközmivoltában van, hanem *Istentől adott rendeltetésében*. Ezért említettem korábban, hogy a kereszttség nem az érintett személyiségét változtatja meg mágikus módon, hanem az érintettnek *kínál fel új helyzetet, új egzisztenciális lehetőséget*. Görögül ez így hangzik: ἀντίτυπος, amelyet *ellenképnek*, vagy inkább *előképnek* értelmeznek, illetve lehet egyszerűen *képmásnak* tekintenünk. Ugyanis az újszövetségi kérügmában többször is használnak ilyen előképet, képmást, például a bűnbak vagy a főpapi szolgálat esetében. Eduard Schweizer pedig úgy értelmezi az ἀντίτυπος kifejezést, mint amely a *pecsét és annak lenyomata* (ugyanazt a kifejezést olvashatjuk a Zsid 1,3-ban: καρακθῆρ is).¹⁰ Aki ugyanis a *lenyomatot* viseli, az a *pecsét*, illetve egészen élesen *annak használója* jelentését, *batalmát, üzenetét hordozza valóságosan*. Az özönvíz idején az Isten által ajánlott és adott bárka szolgálta Noé és családja megmenekülését, a diaszpórában élő és szenvedő kereszttyéneknek pedig most a kereszttség ténye adja a megmenekülést a pusztulástól, a kárhozattól.

A 21. vers így folytatódik: *könyörgés Istenhez* – ἐπερώτημα εἰς θεόν. Ezt minden magyarázó úgy próbálja értelmezni, hogy túllép a szó szerinti jelentésen. Az ἐπερώτημα kifejezés magyar fordítása, a „könyörgés” nem a legszerencsés-

⁹ Ld. Brox, Norbert: *i. m.* 163. Hasonlóképpen fordít az 1964-es Luther-féle Biblia: „durchs Wasser hindurch“.

¹⁰ Schweizer, Eduard: *i. m.* 75.

sebb. A német fordításban ezt olvassuk: „Zusage“. *Stipulatio* – értelmezik tovább latin szóval, vagyis *lekötelező, belenyugvó, kötelességet vállaló ígélet*. Ez pedig ahhoz hasonlót jelent, mint amit a latin *sacramentum*, amellyel a harcos hűséget fogadott, esküt tett az őt felfogadó hadúrnak, illetve hadseregnek.

A magyarázók azt is kiemelik, hogy az ἐπερώτημα, a lekötelező, kötelességet vállaló ígélet nem „Istenhez” szól. Itt az εἰς prepozíció nem helyhatározói értelmű, hanem többször előforduló használatának megfelelően: *Isten uralma, hatalma égisze alatt*, illetve *rá való tekintettel*. A magyarázók ugyanis arra jutnak, hogy a kifejezés a keresztlés *cselekményében* értelmezhető: Isten Krisztusért ajánlja fel a menekülés lehetőségét a keresztségben, és a megkeresztelt erre *válaszol a magát neki elkötelező ígéletével* (*stipulatio = sacramentum*). Vagy ha a felkínált lehetőséget proklamációnak tekintjük, akkor a keresztség felvétele *akklamáció* a megkeresztelt részéről.

Erre vezetnek a következő szavak is: *jó lelkiismeretért*. A συνελδοσις szintén érdekes magyarázási lehetőséget kínál. Szó szerinti jelentése ez: „együtt tudás”. Azaz: akiben jelen van ez, annak ismerete, tudása megegyezik Isten akaratával és követelményével. Ez azért fontos ezen a helyen, mert éppen az özönvíz és Noé története utal azokra, akik engedetlenek és lázadók voltak egykoron. Ezért következett be a rettenetes ítélet. Aki a saját sorsára vonatkoztatva előképnek, képmásnak tekinti az ószövetségi történetet, az átérzi és átéli, hogy neki a keresztségben megadatott a „lelkiismeret”, Isten akaratának ismerete, és ezzel együtt a menekülés lehetősége is. Ezért válaszol Isten ismeretére, akaratának megismerésére a maga ἐπερώτημα-jával, elkötelező ígéletével, a sákramentum felvételével. Ezzel pedig Isten hatalmába, hatalma alá helyezi magát, mégpedig a feltámadt Jézus Krisztus által, illetve helyesbítsünk itt is: Jézus Krisztus feltámadásába, annak hatalmába, erejébe történő lépéssel, annak égisze alá lépve. A görög szövegben ezt olvashatjuk: δι’ ἀναστάσεως, vagyis a feltámadása, *annak előképjellege processzusán* keresztül, mint ahogy a „vízen keresztül” kifejezést is értelmeztük.

Sok mindenről kellett szólnom ezzel a perikópával kapcsolatban. Hadd rögzítsük azt, ami most a keresztség szempontjából nagyon is lényeges, s egyben a perikópa specialitása is: a levél szerzője egy igen széles spektrumú történeti-üdv történeti horizontba helyezi a keresztség lehetőségét és eseményét. Ha a perikópa nem is szól expressis verbis az üdvterv preegzisztenciájáról és a „világ kezdetétől fogva kiválasztottak” seregéről, mégis olyan óriási távlatot és összefüggést mutat a diaszpórában élő és a szenvedések kísértései között élő megkeresztelt hívőkkel, amely vigasztalja őket, és erőt ad nekik. S ha netán úgy élnék meg szenvedésüket, mint egykor Noé az özönvizet, akkor is tudhatják, hogy kinek a kezében vannak, és hogy mindez miért, illetve milyen céllal, sőt milyen végkimenetellel történik. A szenvedések tüzeiben élő keresztyéneknek előkép, példakép és vigasztalás az, hogy a feltámadott Krisztushoz tartoznak. Neki fogadtak hűséget, aki egykor a „börtönben lévő lelkekhez” is elment, hogy oda is vigyen szabadulást. És *mert a holtaknak is azért hirdették az evangéliumot, hogy test-*

ben, emberi mértékek szerint ítéltessenek meg, de lélekben Isten akarata szerint éljenek (4,6), mennyivel inkább kell jó lelkiismerettel élni Isten előtt a keresztség felvétele és vállalása után.

Ha a perikópa keresztelési beszéd, akkor nem csupán tanítás, nem csupán elkötelezés, hanem végső soron bizonyosságot nyújtó vizsgálat is: lehet, hogy a keresztyének özönvízben élnek vagy fognak élni, de a bárka, illetve az, amit a bárka előképként sugall: a keresztség az a lehetőség, amelyet a kegyelmes Isten kínált fel az „igazaknak és feddhetetleneknek”. Más szavakkal, ez a perikópa ugyanazt kínálja, mint a rómaiakhoz, a galáciaiakhoz és a kolosséiakhoz írt levelek keresztségről szóló részei. De ez a perikópa mindegyiknél nagyobb történeti, üdvtörténeti kontextusba ágyazza a keresztségről szóló tanítást, és emellett igen erősen az olvasók aktuális társadalmi, emberi helyzetére tekintve ad eligazítást és reménységet.

Utószóként

Természetesen az Újszövetség még több más helyen is beszél a keresztségről és a keresztelésről. Most viszont ezeket a tárgyalt szövegrészeket éreztem olyanoknak, mint amelyekben sajátos és meghatározó mondanivalót találhatunk, és egyben olyanoknak, mint amelyek egymás mellé állítva tovább-bővítik mindazt, amit a keresztelés klasszikus helyei, a Mt 28 és az ApCsel 2 tanítanak.

A témát bevezető sorokban sokszínűséget említettem. Most újra ezzel szeretném összegezni az elmondottakat: a szívérvány színei annak következménye, hogy a fény áthatol az esőcseppeken vagy a prizmán. De *forrásuk* ugyanaz. Minél többet tudunk megkülönböztetni, definiálni a színekből, annál több gyönyörűséget szerez, és annál jobban mutatja a forrás *gazdagságát*.

A további színek kereséséhez és örömteli megtalálásához Isten áldó segítségét kérem a hallgatóság számára.

* * *

Ist 1. Petrus 3,18–22 eine Taufrede, dann kann der Bibeltext nicht bloß als eine Lehre und Verpflichtung angesehen werden, sondern hier ist auch ein Gewissheit bietender Trost zu finden: Vielleicht leben, oder werden die Christen in Sintflut leben, aber die Arche, bzw., was die Arche als Vorbild zeigen will, die Taufe ist jene Möglichkeit, die Gott „den Gerechten und Untadligen“ angeboten hat. Diese Perikope sagt mit anderen Worten das Selbe, was in den Briefen an die Römer, Galater und Kolosser von der Taufe geschrieben ist, aber hier wurzelt die Lehre über die Taufe in einem weiteren geschichtlichen und heilgeschichtlichen Kontext. Zugleich gibt diese Bibelstelle sehr betont Weisungen und Hoffnung den Lesern hinsichtlich ihrer aktuellen gesellschaftlichen, menschlichen Situation.

Schlüsselwörter: 1. Petrus 3,18–22, 1. Petrus 4,6, Taufe.